

HOẠCH ĐỊNH CHÍNH SÁCH CÔNG - BƯỚC KHỞI ĐẦU QUAN TRỌNG CỦA QUY TRÌNH CHÍNH SÁCH

BÙI HUY KHIÊN * - NGUYỄN THỊ YẾN **

Chính sách công là một trong những công cụ cơ bản được Nhà nước sử dụng để phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Ở mỗi giai đoạn phát triển, yêu cầu nâng cao chất lượng, hiệu quả của chính sách công luôn được đặt ra. Để làm được điều đó cần hoàn thiện quy trình chính sách, trong đó có hoạch định chính sách - bước khởi đầu rất quan trọng của quy trình chính sách.

Những hạn chế, yếu kém trong hoạch định chính sách công ở nước ta hiện nay

Những hạn chế, yếu kém trong hoạch định chính sách công ở nước ta hiện nay được thể hiện chủ yếu ở những mặt sau:

Thứ nhất, quy trình hoạch định chính sách công hiện nay chưa đảm bảo tính khách quan, khoa học nên chính sách ban hành không sát thực tế, kém chất lượng. Các kiến nghị hoạch định chính sách chủ yếu xuất phát từ các cơ quan nhà nước được giao nhiệm vụ quản lý nhà nước. Việc dự thảo chính sách thường do các bộ, cơ quan ngang bộ, UBND các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương thực hiện. Như vậy, chính sách công được ban hành dựa trên sự xem xét, phân tích tình hình dựa trên ý chí chủ quan của các cơ quan nhà nước. Sự tham gia đề xuất ý tưởng chính sách và đóng góp ý kiến vào xây dựng các

phương án, biện pháp chính sách của các đối tượng chịu sự điều chỉnh của chính sách còn rất hạn chế, nếu có thì cũng mang tính hình thức. Hầu hết các chính sách được xây dựng với sự tham gia rất hạn chế của các doanh nghiệp và công dân. Các doanh nghiệp và các tổ chức chính trị - xã hội chỉ được phép có ý kiến sau hoặc khi có vấn đề phát sinh.

Thứ hai, Việt Nam đang tụt hậu trong việc kiến tạo những thể chế có khả năng thực hiện các phân tích cụ thể, khoa học về xu thế chính trị và phát triển kinh tế của các quốc gia trên thế giới. Thiếu nghiên cứu chính sách chất lượng cao, nền kinh tế Việt Nam như một con tàu lênh đênh giữa đại dương mà không có bản đồ hay la bàn định hướng.

Chính sách được xây dựng không trên cơ sở phân tích thông tin, chưa có căn cứ khoa học thỏa đáng. Mặt khác, các chính sách do các bộ, ngành xây dựng chỉ do một nhóm người thực hiện trong một thời gian ngắn nên chất lượng không cao, xa rời thực tế, phải thay đổi liên tục.

Thứ ba, sự vắng bóng của lực lượng tư duy chiến lược chuyên nghiệp. Ở nước ta hiện nay đội ngũ tư duy chiến lược không phải là thiếu, nhưng họ có vai trò rất mờ nhạt trong quá trình hoạch định chính sách. Một số người trong số họ thường lên tiếng phản biện chính sách, nhưng trong tình trạng "sự đã rồi".

Cùng một lúc, bản thân các nhà lãnh đạo ở

* Phó Giáo sư, Tiến sĩ, Học viện Hành chính Quốc gia.

** Thạc sĩ, Học viện Hành chính Quốc gia.

Trung ương hiện nay dường như đang phải đảm nhiệm rất nhiều nhiệm vụ cùng một lúc: Vừa tư duy chiến lược, tổ chức hành động để thực thi chiến lược, vừa phải đảm nhiệm một số công việc hành chính của một nhà quản lý.

Những tồn tại, yếu kém trên trong hoạch định chính sách công ở nước ta hiện nay đã dẫn đến những sản phẩm chính sách thấp, không đạt yêu cầu. Chính sách phát triển kinh tế - xã hội ở hầu hết các bộ, ngành đều đang có vấn đề, thụ động, đối phó, thiếu căn cơ, chưa có tầm nhìn chiến lược, chưa có tác dụng thúc đẩy kinh tế - xã hội của đất nước phát triển. Chiến lược phát triển kinh tế thị trường vẫn mang nặng tư tưởng bảo thủ, trì trệ, không có trọng tâm, trọng điểm, phát triển kinh tế tràn lan theo kiểu chiến lược "quả mít". Chính sách đầu tư công dàn trải, thất thoát, lãng phí, kém hiệu quả. Quản lý các tập đoàn kinh tế nhà nước lỏng lẻo, thất thoát, lãng phí, thua lỗ, nhiều tập đoàn kinh tế nhà nước nợ như "chứa chổm" (Theo báo cáo của Chính phủ tính đến hết tháng 12/2011, các tập đoàn kinh tế nhà nước nợ ngân hàng hơn 415 nghìn tỉ đồng). Chính sách tài chính - tiền tệ luôn trong tình trạng chạy theo sự biến động của thị trường, điều hành chính sách theo kiểu đối phó, giật cục (stop and go).

Giải pháp nâng cao chất lượng hoạch định chính sách công ở nước ta hiện nay

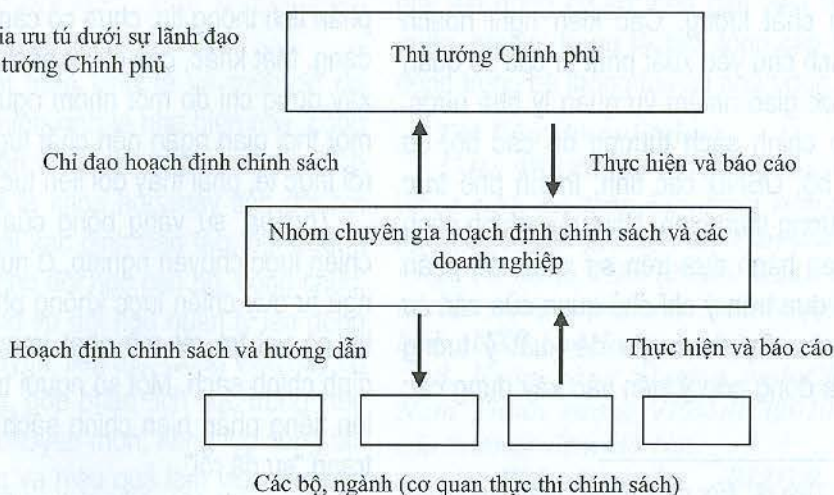
Xuất phát từ những hạn chế, yếu kém nêu trên, để hoạch định chính sách công có chất lượng, góp phần thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển, cần tập trung vào các giải pháp cơ bản sau:

Một là, xây dựng quy trình hoạch định chính sách công mới với sự tham gia của tất cả các bên có liên quan: Chính phủ, doanh nghiệp, các tổ chức chính trị - xã hội, người dân, các nhà khoa học, chuyên gia, trong đó phải đặc biệt coi trọng vai trò của đội ngũ chuyên gia và các doanh nghiệp.

Theo sơ đồ này, các hạn chế, yếu kém trong hoạch định chính sách công ở nước ta hiện nay được thể hiện rất rõ. Các doanh nghiệp và đội ngũ chuyên gia có rất ít vai trò trong hoạch định chính sách. Những người chịu sự tác động trực tiếp của chính sách không được tham gia ý kiến. Vai trò thẩm định, phân tích, phản biện, giám sát của Quốc hội còn hạn chế, ít phát huy tác dụng.

Để nâng cao chất lượng hoạch định chính sách công, thiết nghĩ chúng ta phải thay đổi quy trình hoạch định chính sách công hiện hành, phát huy vai trò của các doanh nghiệp và đội ngũ chuyên gia, đảm bảo các chính sách được ban hành thể hiện tính khách quan, khoa học, sát với thực tiễn. Xuất phát từ quan điểm trên, nên chăng chúng ta áp dụng quy trình hoạch định chính sách mới như sau:

Nhóm chuyên gia ưu tú dưới sự lãnh đạo của Thủ tướng Chính phủ

Thực tiễn trong nước và quốc tế chỉ ra rằng, để có chính sách tốt cần phải đề cao vai trò của các nhóm chuyên gia, nghiên cứu độc lập giúp Thủ tướng Chính phủ và xác định rõ chức năng, nhiệm vụ của các bên có liên quan trong quá trình hoạch định chính sách. Nhóm chuyên gia hoạch định chính sách và các doanh nghiệp phải là chủ thể chính trong các bước hoạch định chính sách. Các bộ, ngành chỉ là người thực thi chính sách và báo cáo, phản ánh kết quả thực hiện chính sách.

Hai là, Chính phủ cần tăng cường lắng nghe ý kiến của các doanh nghiệp thường xuyên bằng việc xây dựng một kênh đối thoại để biết rõ những gì doanh nghiệp cần, mong muốn để từ đó đề ra các chính sách phù hợp. Cần xây dựng diễn đàn đối thoại giữa doanh nghiệp với Thủ tướng để các doanh nghiệp có thể trao đổi trực tiếp với Thủ tướng về những vấn đề mà họ cần được quan tâm, giải quyết. Thông qua đối thoại, Chính phủ hiểu được các doanh nghiệp muốn gì và các doanh nghiệp biết Chính phủ định làm gì.

Ba là, thành lập nhóm các chuyên gia giỏi trực thuộc Thủ tướng Chính phủ. Nhóm chuyên gia này được lựa chọn từ những chuyên gia giỏi, có năng lực, trình độ và những sinh viên tốt nghiệp xuất sắc các trường đại học danh tiếng ở trong và ngoài nước. Tạo cơ chế để nhóm chuyên gia này thường xuyên có tương tác hai chiều với Thủ tướng Chính phủ và các bộ, ngành ban hành và thực thi chính sách.

Bốn là, cần có cơ chế cạnh tranh trong ý tưởng chính sách và các báo cáo chính sách. Theo kinh nghiệm của nhiều nước, ngoài các viện nghiên cứu chính sách của nhà nước cần có những nhóm nghiên cứu độc lập, các viện nghiên cứu chính sách tư nhân do các doanh nghiệp và các tổ chức phi chính phủ tài trợ. Các

viện nghiên cứu chính sách độc lập này được thành lập ở hầu hết các nước trên thế giới: Hàn Quốc có KDI, KIEP; Nhật Bản có Viện nghiên cứu Mishusta; Malaysia có Viện nghiên cứu chiến lược kinh tế; Thái Lan có Viện nghiên cứu phát triển Thái Lan (TDRI)...

Các viện nghiên cứu chính sách này hoạt động hoàn toàn trung lập. Họ không đứng về phía Chính phủ và cũng không đứng về phía các doanh nghiệp (nước ngoài, trong nước) hay các nhóm lợi ích. Các viện nghiên cứu chính sách độc lập này bao gồm những người thật sự có tài năng, có thể đề xuất, xây dựng các chính sách tốt, cụ thể, không chung chung để Chính phủ xem xét sử dụng. Chính phủ có thể so sánh chất lượng của các khuyến nghị chính sách này và là người đưa ra quyết định cuối cùng về chính sách. Chính phủ phải có trách nhiệm triển khai các chính sách đó, nếu không triển khai thì Chính phủ phải có giải thích lý do tại sao không triển khai.

Chính sách công giúp Nhà nước xác định được những vấn đề bất cập trong đời sống kinh tế - xã hội và tìm cách khắc phục những bất cập đó. Chính sách công phản ánh rõ nét nhất các mục tiêu của Nhà nước và nguyện vọng của nhân dân. Cải cách triệt để phương thức, quy trình hoạch định chính sách công, chắc chắn trong thời gian tới chúng ta sẽ có những chính sách công chất lượng, đáp ứng được yêu cầu mở cửa, hội nhập, góp phần phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. ☐

Tài liệu tham khảo:

1. Giáo sư Kenichi Ohno - Viện nghiên cứu kinh tế Nhật Bản: "Việt Nam có quy trình chính sách có một không hai".

2. Báo cáo của Bộ Giáo dục và Đào tạo trong kỳ họp Chính phủ, tháng 10/2010.